

МІЖНАРОДНІ ІНІЦІАТИВИ ГРУПИ КРАЇН G-20 ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Узагальнено міжнародні ініціативи країн «Групи двадцяти» щодо подолання кризових тенденцій, здійснено їх оцінку стосовно можливостей використання в Україні, окреслено напрями подальшого розвитку антикризових програм на міжнародному рівні.

Ключові слова: криза, антикризові заходи, Рада фінансової стабільності, самміти «Групи двадцяти», антициклічні інструменти, Базель-III, ризики.

Вступ. Як вірно зазначав провідний вітчизняний вчений В. Новицький, світова криза 2007-2008 рр. – це не тривіальна іпотечна, фінансова або циклічна криза, а криза цивілізаційного масштабу, яка залишить по собі помітний історичний слід, спровокує тектонічний цивілізаційний зсув, наслідком якого найвірогідніше може стати модифікація системи міжнародного поділу праці, прискорення зміни планетарних лідерів, формування структур і систем інформаційної економіки [1, с.13].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гострота та неординарність кризових подій зумовили підвищену увагу до них з боку зарубіжних та вітчизняних експертів. Коло проблем, з якими стикнулися економіки країн під час кризи регулярно висвітлюються в експертних доповідях на офіційних Інтернет сторінках групи двадцяти та Ради фінансової стабільності [3; 4; 6; 7; 8; 9; 10; 11], у промовах представників центральних банків провідних країн [2]. Пропозиції та рекомендації міжнародних форумів активно дискусувалися і у вітчизняній літературі. Осмисленню закономірностей перебігу кризи та узагальненню ключових напрямів і заходів їх подолання присвячені такі праці як [1; 5; 12].

Постановка проблеми. На поточному етапі ключові фактори, що спровокували кризу, практично подолані. Проте на перший план виходять ті економічні проблеми, що продуковані антикризовими заходами – активним накачуванням ліквідності банківських систем, безпрецедентного зниження процентних ставок, надання масштабної державної допомоги фінансовим інститутам. Проте еволюція появи цих проблем ще не набула свого достатньо глибокого висвітлення і узагальнення. З цих причин завданням даної статті взято дослідження міжнародних ініціатив групи країн G-20 щодо підвищення конкурентоспроможності у посткризовий період та аналіз можливості й доцільності їх застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Комплексність і системність проблем, які виявила поточна валютно-фінансова криза, зумовили необхідність застосування нестандартних і масштабних заходів, координованих на міжнародному рівні. Саме їх узгодженість на наднаціональному рівні була визначена ключовою умовою їх ефективності, оскільки вирішити глобальні кризові проблеми в окремо взятій країні було практично неможливо. З цих причин першочерговим завданням став пошук урядами країнами спільної організаційної основи подолання кризових явищ. Основою міждержавної координації антикризових дій стали саміти в рамках Групи двадцяти (G-

20). У відповідь на кризові виклики було проведено шість антикризових саммітів на вищому рівні: 14-15 листопада у Вашингтоні, 2 квітня 2009 р. в Лондоні, 24-25 вересня 2009 р. в Пітсбурзі, 26-27 червня 2010 р. в Торонто і 11-12 листопада 2010 р. в Сеулі, 18-19 лютого 2011 р. в Парижі та 14-15 квітня у Вашингтоні.

Заходи, що розроблялися на цих зустрічах, спрямовувалися на вирішення вищезазначених проблем за такими основними напрямками.

1. Покращання регулювання банківського капіталу (вдосконалення Базель II у напрямі реалізації численних змін, які вимагають істотно більшого капіталу кращої якості, зміни ваги ризику щодо певних експозицій, пов'язаних із сек'юритизацією, нових норм нагляду за винагородами менеджерів, контролю, управління ризиками і ризиками концентрації).

2. Вдосконалення підходів до управління ліквідністю – Базельським комітетом введено нові стандарти підтримання рівня ліквідності, що вимагають зосередження зусиль на підтриманні адекватного рівня ліквідності на тривалих часових періодах на основі результатів більш жорстких сценаріїв стрес-тестування.

3. Розширення сфери регулювання за рахунок ужорсточення вимог до системних інститутів та деяких фінансових інститутів (насамперед, хедж-фондів, рейтингових агенцій).

4. Пошук ефективних і скоординованих шляхів вирішення міжнародних проблем шляхом обміну інформацією між країнами.

5. Розробка дієвих антициклічних інструментів.

Крім цього, важливими питаннями, що обговорювалися на самітах Групи двадцяти, було не лише зупинення кризових тенденцій, а й забезпечення сталого і збалансованого економічного зростання в майбутньому, відновлення рівня зайнятості й довіри до ринків шляхом надання державної фінансової підтримки фінансовому та реальному секторам економіки, розбудови механізмів упередження.

Коло питань, що розглядалися на самітах Групи двадцяти, змінювалося залежно від гостроти кризових тенденцій та успішності заходів, щодо їх подолання. Так, на екстреній зустрічі у Вашингтоні 10.11.2008 р. керівники центробанків і міністерств фінансів країн G-7 оприлюднили план з п'яти пунктів стабілізації ринків і відновлення кредитної діяльності, а саме [3]: підтримка системно важливих фінансових інститутів; розблокування кредитних і грошових ринків; забезпечення широкого доступу банків та інших фінансових структур до ліквідності й фінансування; забезпечення надійності національних програм страхування вкладів; відновлення функціонування вторинних ринків іпотечних та інших цінних паперів.

Для поглибленого вивчення цих питань було створено нову структуру з розширеними повноваженнями – Раду фінансової стабільності (*Financial Stability Board*), яка є наступником Форуму фінансової стабільності (*Financial Stability Forum*). До складу ради увійшли всі країни – члени «Групи двадцяти», члени форуму фінансової стабільності, а також Іспанія та Європейська комісія. Головним завданням нової структури є співробітництво з МВФ з метою завчасного попередження ризиків та розробка дій, спрямованих на їх мінімізацію. [4]

Якщо під час Вашингтонського саміту головною причиною світової фінансової кризи було визначено неадекватну оцінку ризиків спекулятивного інвестування фінансових ресурсів, а також відсутність відповідної регулятивної системи, то на наступному, Лондонському саміті було обговорено результативність антикризових заходів та ефективність витрачання коштів, виділених державою на підтримку фінансових секторів країн, а також розроблено напрями реформування системи фінансового регулювання.

На зустрічі Групи двадцяти у Пітсбурзі 24-25 вересня 2009 р. в центрі уваги опинилися наступні питання: побудова рамок умов для виводу світової економіки на траєкторію стійкого та збалансованого економічного зростання, перегляд основних положень концепції регулювання банків та інших фінансових інститутів; реформування світової фінансової архітектури відповідно до вимог ХХІ сторіччя; розширення можливостей доступу найбідніших країн до продовольчих, фінансових та енергетичних ресурсів, що дозволить зменшити розриви у рівнях розвитку та темпах зростання між групами країн; ліквідація субсидій та занижених цін на паливо, що стимулюють до непродуктивного використання паливних ресурсів; імплементація принципів прозорості у норми регулювання світової фінансової системи [7].

Таким чином, наприкінці 2009 р. центр уваги регулюючих і наглядових органів змістився від розробки антикризових заходів до пошуку шляхів переходу до сталого і збалансованого розвитку світової економіки, вдосконалення стабілізаційних та антикризових механізмів, вбудованих у цикл економічного зростання.

На зустрічі у Торонто 26-27 червня 2010 р. набули подальшого розвитку питання забезпечення сталого і збалансованого зростання, зміцнення фінансової системи та підвищення її стійкості до ризиків. Для розв'язання цих проблем основними завданнями було визначено стимулювання споживчого попиту шляхом фіскального стимулювання та гнучкого реагування урядів країн на нові шоки для поступового переходу до фіскальної консолідації та цілеспрямованого зменшення накопичених боргів. Урядам розвинених країн було рекомендовано вже до 2013 р. скоротити дефіцити державного бюджету впововину, а до 2016 р. – нормалізувати співвідношення державного боргу до ВВП. Водночас було відмічено ризики синхронізації фіскального регулювання в різних країнах, що може вплинути на темпи їх економічного відновлення.

На зустрічі Групи двадцяти 18-19 лютого 2011 р. в Парижі було відзначено, що у світовій економіці спостерігаються ознаки відновлення позитивних темпів економічного зростання, проте зберігається низка небезпечних ризиків. Однією з ключових проблем розвинених країн залишається високий рівень безробіття, а країн, що розвиваються, – ризики перегріву економіки через затягування періоду реалізації м'якої монетарної політики. Відтак невідкладним стало завдання фіскальної консолідації відповідно до специфіки національних фінансових систем, поступове ужорсточення монетарної політики, підвищення гнучкості валютного курсу відповідно до темпів реалізації структурних реформ та динаміки фундаментальних факторів.

Стратегічними цілями економічної політики визначено забезпечення сталого економічного зростання, збільшення потенційного попиту, прискорення процесу створення робочих місць. Крім того, країни мають продовжити спільну роботу над створенням системи індикаторів оцінювання зовнішніх дисбалансів. На поточному етапі першочергового значення набувають показники державної заборгованості і фіскального дефіциту, обсягів приватних заощаджень і приватного боргу, дефіциту платіжного балансу як інтегрального результату реалізації складових економічної політики.

На зустрічі Групи двадцяти у квітні 2011 р. у Вашингтоні дискутувалися питання щодо зміцнення міжнародної валютної системи, уникнення некоординованого руху валютних курсів, поліпшення інструментарію зміцнення фінансового захисту країн, розширення співробітництва між МВФ і регіональними фінансовими механізмами, розвиток місцевих ринків капіталу і внутрішніх запозичень, вирішення проблеми надмірного коливання цін на продовольство і розвитку сільськогосподарських ринків, їх вплив на продовольчу безпеку, охорони

навколишнього середовища та боротьби з корупцією. Ключовою проблемою, що розглядалася, стала проблема зовнішніх дисбалансів [11].

Висновки. Таким чином, в процесі роботи Групи двадцяти над подоланням кризових проблем було виявлено низку суперечностей між короткостроковим стабілізаційними наслідками розроблених заходів та їх довгостроковими негативними проявами.

По-перше, загострилася необхідність пошуку компромісу між жорстким регулюванням і ефективним стимулюванням економічних агентів до виконання нових правил і норм, що обмежують їх можливості отримувати високі прибутки. В Україні ця проблема є особливо гострою, що засвідчує значний розрив між рівнем розвитку реального і фінансового секторів економіки і небажання банків кредитувати реальний сектор економіки – кошти банки інвестують у високоприбуткові державні цінні папери.

По-друге, реалізація нових норм регулювання банківського капіталу і ліквідності (Базель III) означає необхідність накопичення як банками, так і іншими фінансовими інститутами більших обсягів капіталу вищої якості, за беззаперечного вибору банків на користь менш ризикованих інвестицій. Така ситуація означатиме менші обсяги прибутків фінансових установ за вищої вартості їх фінансових ресурсів. Відтак постає проблема невиправдано дорогої безпеки банківської системи, що спроможна загальмувати економічне відновлення. В Україні вже розгорнулася боротьба навколо Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності банків» від 15.02.2011 № 3024 – VI (більш відомий як законопроект №0884) в частині мінімального розміру статутного капіталу банку та встановлення для діючих банків зобов'язання привести розмір свого статутного капіталу у відповідність з вимогами Закону протягом п'яти років. Для недопущення в майбутньому таких суперечливих ситуацій необхідно продовжити процес переосмислення та технічного вдосконалення нормативів Базеля III відповідно до особливостей банківської системи України.

По-третє, які б жорсткі методи не застосовувалися урядами й органами регулювання та наскільки не розширювалася б сфера регулювання, з часом приватні ринки знайдуть спосіб ведення бізнесу за межами регульованого сектора. В Україні ужорсточення регулювання вже привело до активного зростання масштабів тіньової економіки. Прагнення до вищих прибутків зумовить пошук нових способів їх отримання через здійснення нових нині не відомих типів ризикованих операцій. Відтак зростає вірогідність, що нова криза відбудеться у нерегульованій частині фінансового сектору, або серед тих типів фінансових установ, які поки що не існують, тому що механізми міжнародного управління і регулювання криз не встигають за самим процесом глобалізації. Тоді знову постане питання перегляду концепції регулювання, в першу чергу, в частині обмеження впливу діяльності окремих фінансових установ чи організації на фінансову систему в цілому.

Вчетверте, актуальною проблемою є ідентифікація та обмеження дії системних інститутів (в Україні – це, наприклад, Промінвестбанк). Очевидно, що більш жорсткі обмеження, що накладатимуться на діяльність системних інститутів, зумовлять активне лобіювання таких заходів з боку «великого бізнесу», яке в Україні є досить потужним. Тому критерії віднесення до «системних інститутів» (частка ринку та обсяги реалізації, розмір капіталу та валютних позицій, кількість взаємозв'язків в економічній системі, внутрішньо-фірмова структура) мають бути ретельно вивіреними.

Вшосте, загострилася глобальна проблема між стримуванням інфляції та стимулюванням економічної активності. Як зазначає, О.Кузнецов, суперечливість заходів розв'язання кризових проблем зумовлює частковість вирішення проблем і логічно веде до масштабного зростання цін за вкрай слабкого економічного

відновлення [2, С.75-76]. Здійснивши на початку кризи значні грошові вливання у фінансову систему і знизивши ставки до граничного історичного рівня (у США, наприклад, до 0,25%) з метою подолання кризових явищ, уряди країн зіштовхнулися з необхідністю вирішення проблеми надлишкових резервів, «накопичених» для боротьби із кризою. Якщо ці надлишкові резерви вчасно не вилучити з банківської системи, то в умовах падіння дієвості управління процентними ставками можна спровокувати двозначні темпи інфляція. Якщо кошти вилучити занадто швидко, то зростають ризики згорання кредитування та руйнації фондового ринку. Відтак ключовим питанням стає розробка «стратегій виходу» (*exit strategies*) – програм згорання бюджетної та грошово-кредитної підтримки економіки (як фінансової, так і не фінансової), а також повернення докризових рівнів відсоткових ставок без шкоди економічному зростанню. В Україні протягом останнього року НБУ активно зв'язує відносно надлишкову ліквідність з банківського сектору, проте інфляційна проблема набирає гостроти. Відтак економічне відновлення в Україні значною мірою залежить від формування дієвих механізмів спрямування вільної грошової маси у реальний сектор економіки

Всьоме, актуалізувалася проблема посилення нерівномірності розвитку та боротьби між державами за виживання. Активне друкування доларів США на тлі їх безпрецедентного здешевлення (в першу чергу, щодо золота та енергетичних ресурсів), виводить на перший план проблему стійкості долара США.

Для України з високим рівнем доларизації економіки падіння долара США означатиме практично крах фінансової системи та чергове знищення заощадження населення. Тому вже зараз слід шукати захисних механізмів від до Ларкової експансії та формування привабливих фінансових інструментів для приватних інвесторів.

Пошук шляхів розв'язання суперечностей, що виявила остання валютно-фінансова криза, очевидно стануть предметом дискусії майбутніх зустрічей країн Групи двадцяти.

Список використаної літератури:

1. Новицький В. Світова системна криза та перспективи її подолання / В. Новицький // Світова фінансово-економічна криза: стратегії протидії та мінімізації наслідків (економіка, фінанси та право). Збірник матеріалів XII Міжнародної науково-практичної конференції 29 травня 2009 року. – К.: УДУФМТ. – 2009. – 424 с.
2. Стівенс Г. Голова Резервного банку Австралії. Нова модель фінансового регулювання Матеріали виступу на щорічній зустрічі економістів [Українською мовою матеріал підготував Г.П. Бортніков]. – 8 грудня 2009 року. – м. Сідней [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ufrb.com.au/analit_mat/drn/062.htm
3. Офіційна Інтернет сторінка групи двадцяти G-20 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.g20.org/pub_communiques.aspx
4. Офіційна Інтернет сторінка Financial Stability Board [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.financialstabilityboard.org/>
5. Гавозда Ю. Хто спровокував та відповідатиме за фінансовий колапс / Ю. Гавозда // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ufrb.com.ua/analit_mat/drn/081.htm
6. Financial Stability Board meets in Paris. – 15 September, 2009 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.financialstabilityboard.org/>
7. Leaders' statement the pittsburgh summit september 24 – 25 2009 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.g20.org/pub_communiques.aspx

8. Seoul Development Consensus for Shared Growth // [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.g20.org/pub_communiques.aspx
9. Financial Stability Board reports to G20 Leaders on global financial reforms 12 November 2010 // [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.financialstabilityboard.org/list/fsb_press_releases/index.htm
10. The G20 seoul summit leaders' declaration november 11 – 12, 2010 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.g20.org/pub_communiques.aspx
11. Communiqué Meeting of Finance Ministers and Central bank Governors, Washington DC, 14-15 April 2011 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.g20.org/pub_communiques.aspx
12. Кузнецов О. Особливості антикризової програми «групи двадцяти» / О. Кузнецов // Економіка України. – 2011. – №1. – С.70-78.

БЕЛИНСКАЯ Я.В. МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ ГРУППЫ СТРАН G-20 ОТНОСИТЕЛЬНО ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ В ПОСТКРИЗИСНЫЙ ПЕРИОД И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ ПРИМЕНЕНИЯ В УКРАИНЕ

Обобщены международные инициативы стран "Группы двадцати" относительно преодоления кризисных тенденций, оценены возможности их использования в Украине, определены направления дальнейшего развития антикризисных программ на международном уровне.

Ключевые слова: кризис, антикризисные меры, Совет финансовой стабильности, саммиты "Группы двадцати", антициклические инструменты, Базель-III, риски.

BELINSKA Y.V. INTERNATIONAL INITIATIVES OF THE GROUP OF COUNTRIES G-20 ON INCREASING COMPETITIVENESS IN POST-CRISIS PERIOD AND THEIR POSSIBLE APPLICATION IN UKRAINE

International initiatives of countries "G-20" are generalized in relation to overcoming of crisis tendencies, their estimation is carried out in relation to possibilities of the use in Ukraine, outlined directions of further development of the anticrisis programs at an international level.

Keywords: crisis, anticrisis measures, advice of financial stability, summits of "G-20", countercyclical instruments, Basel-III, risks.